

УДК 070:654.19:7.097](477)

ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОГО ТОК-ШОУ ЯК РОЗВАЖАЛЬНОГО СТИЛЮ

Майорова М.Є., Чекмишев О.В.

Інститут журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті визначено поняття політичного ток-шоу як жанру, який має ознаки розважального стилю. Крім того, визначено мету мас-медійного політичного дискурсу, сформовано перелік ознак та критеріїв, які характеризують ток-шоу в контексті медіа-дискурсу як прояву інституціональної комунікації. Проаналізовано модель політичного ток-шоу на українському телебаченні; при цьому характеристика типових моделей українських політичних ток-шоу потребує окремого дослідження. Окрім цього, визначено головне завдання телевізійного суспільно-політичного ток-шоу, запропоновано сукупність характеристик принципів організації дискусії, обов'язкових компонентів програм цього жанру. Перспективи дослідження полягають в описі різних моделей сучасних політичних ток-шоу, враховуючи особливості національної адаптації формату і тенденцію дифузії жанрів.

Ключові слова: політичний дискурс, мас-медіа, політичне ток-шоу, дискусія, засоби масової інформації, суспільна думка.

Постановка проблеми. Сьогодні політичні ток-шоу складають важливу частину телевізійного простору більшості країн світу загалом та України зокрема. У ток-шоу беруть участь політики і обговорюють здебільшого політичні теми. Такі програми покликані допомогти аудиторії розібратися у вирі подій та є важливим каналом політичної інформації. В українських політичних ток-шоу в різні періоди реалізувалися різні моделі цього формату, що потребує їх дослідження та систематизації

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники політичних ток-шоу М. Бурмака, Н. Островська, В. Кулик, А. Яковець та ін. здебільшого звертають увагу на особливості організації програми, на інформаційне наповнення та соціальну роль передач такого типу. При цьому недостатньо вивченим залишається мовлення програм. Так, А. Белецька і М. Воробйова аналізують мовлення здебільшого на основі друкованих ЗМІ.

Завдання. Мета статті полягає у вивченні та узагальненні політичних ток-шоу як однієї з форм розважального стилю.

Відповідно до цієї мети дослідження стаття розв'язує наступні **невирішені раніше частини загальної проблеми:**

- на основі аналізу наукової літератури з досліджуваної теми уточнити поняття «ток-шоу»;
- визначити основні концепти мас-медійного політичного дискурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні політичні ток-шоу складають важливу частину телевізійного простору більшості країн світу загалом та України зокрема. Політичними ток-шоу прийнято називати всі можливі жанрові різновиди ток-шоу, в яких беруть участь політики і обговорюють здебільшого політичні теми. Такі програми покликані допомогти аудиторії розібратися у вирі подій та є важливим каналом політичної інформації.

У свою чергу науковці, зокрема філософи, соціологи і політологи, частіше вживають цей термін у ширшому значенні – «як принцип подання будь-якої інформації в ЗМІ, що проходить через усі жанри, стилі й канали та виявляє як свою відмінну рису стирання меж між інформуванням і розважанням медійної публіки» [4, с. 289].

Так у випадку політичного ток-шоу – це орієнтація авторів на видовищність і розважальність інформації. Як наголошує Н. Островська, у журналістикознавстві прийнято вужче значення поняття – саме розважальний стиль представлення інформації в новинних матеріалах. Незважаючи на критику політичних ток-шоу за використання елементів розваг, серед західних дослідників поширеною є думка, що «через взаємопроникнення обох сфер політичний зміст може проникати саме в ті кола населення, які б інакше ніколи не переймалися питаннями загального громадського інтересу» [4, с. 289].

Нині найбільш популярним є політичне ток-шоу, яке за дослідженнями французьких журналістів займає 60% від усього телефіру сучасних незалежних ЗМІ [Мащенко, с. 67]. Для українського телебачення цей формат є відносно новим жанром. Зазвичай відбувається залучення широкої аудиторії до символічного відтворення телебаченням атмосфери обговорення; суспільство нібито запрошується до політичної творчості з розвитку як неформального, так і офіційного виду демократичного дискурсу (ток-шоу «Велика політика» з Є. Кисельовим, «Свобода слова» з А. Куликовим», «Шустер LIVE», «Право на владу»).

Залежно від часу виходу й тематичної спрямованості, українські політичні ток-шоу можна класифікувати наступним чином:

1. *Щоденні* (найчастіше – вечірні, у прайм-таймі: «Час: підсумки дня» на 5 каналі).
2. *Щотижневі* (підсумкові) («Свобода слова» з Андрієм Куликовим на ICTV щопонеділка, «Велика політика» на телеканалі «Інтер» і «Шустер LIVE» супутниковий телеканал 3S.TV щоп'ятниці, інколи – щоп'ятниці та щосуботи).
3. До певної дати чи події (річниця Голодомору, Помаранчевої революції, політичний телемарафон із приводу ув'язнення экс-прем'єр міністра Ю. Тимошенко чи телевізійні марафони за участю політичних лідерів під час виборів).

Особлива увага як глядачів, так і учасників ток-шоу, зазвичай зосереджена на підсумкових політичних ток-шоу, що виходять в ефір раз на тиждень і в яких підсумовуються всі актуальні події тижня, що минуло («Велика політика» та «Шустер LIVE»). Ці суспільно-політичні ток-шоу

позиціонують себе як місце для серйозних дискусій навколо актуальних для країни суспільних і політичних питань.

Надмірне захоплення розважальними елементами в українських програмах, що пояснюється прагненнями до високих рейтингів, часто є прикладом домінування форми над змістом (дискусія під акомпанемент джазового піаніста, музичні номери після виступів політиків тощо). Це дає підставу говорити про окремі суспільно-політичні ток-шоу, як приклад моделі інфотейменту, що комбінує функції просвіти і розваги.

В українських політичних ток-шоу в різні періоди реалізувалися різні моделі цього формату. Так, на думку медіакритиків, у ток-шоу «Шустер live» та «Велика політика з Євгенієм Кисельовим» ще 2011 р. остаточно сформувалася модель публічної презентації влади [Лигачева 3]. Реалізовувалася вона за допомогою зміни формату програми: надання можливості виступу у першій частині ток-шоу в режимі монологу. Діалогічний, дискусійний формат виносився в окремий блок програм.

Постійна участь у ток-шоу одних і тих самих політиків та експертів засвідчує появу «моделі політичного театру», основною рисою якої є постійний склад основних учасників із визначеними комунікаційними ролями та сприятливими умовами для самопрезентації.

З огляду на поліжанровий характер ток-шоу, на думку Н. Островської, може функціонувати декілька варіантів «ідеальних» моделей жанру. Попри різні форми, варто визначити основні принципи організації та обов'язкові компоненти програм цього жанру, а також структурні взаємозв'язки між ними.

Тема програми ток-шоу повинна стосуватися найбільш актуальної проблеми дня, тижня. Крім того, необхідно порушувати суспільно важливі питання, а не тільки те, що обговорюється в ЗМІ. При цьому слід чітко формулювати проблеми. У класичному прикладі теледискусії при повідомленні про події прагнуть не стільки до обміну емоціями, скільки до розгляду політичних тем по суті.

Головна мета: описати детально актуальну проблему (ситуацію), причини її виникнення і мотиви задіяних у ній осіб, а також спрогнозувати розвиток з точки зору інтересів самого глядача. Щоб кожен громадянин зрозумів, чого йому очікувати, як ситуація стосується особисто його та яким чином задіяні в ній:

а) політичні персони, що перебувають при владі чи в опозиції, за яких він прямо чи опосередковано голосував;

б) політичні персони, що не належать до влади чи опозиції, але пропонують альтернативні вирішення проблеми.

Важливим є *склад* (часто саме рівень запрошених визначає рівень програми) і ролі учасників:

– ньюзмейкери презентують політичну позицію і її аргументацію;

– запрошують до участі головного ньюзмейкера (відповідно до події, незалежно від приналежності до влади чи опозиції).

– залежно від формату запрошується головний опонент.

Журналісти. У програмі можуть бути запрошені журналісти, які мають авторитет і представ-

ляють медіа, що користуються довірою суспільства. Бажано, щоб вони висвітлювали або досліджували питання дискусії та були компетентними.

Роль: ставити жорсткі, точні запитання, допомагати глядачам отримати максимум інформації від ньюзмейкера і, якщо необхідно, від експертів. Їхні версії подій можуть перетворитися на «підпитання» дискусії та розмежувати її на блоки.

В українському медійному середовищі тривалий час відбувається дискусія на тему «що і як питати у політиків?» Існує декілька позицій. Одні вважають, що необхідно створювати найбільш комфортні умови, ставлячи гострі питання, на які вони можуть і не захотіти відповідати. Інші, вважаючи цей підхід неконструктивним, вимагають серйозних світоглядних дискусій про майбутнє країни, наголошують на тому, що кандидатів необхідно запитувати тільки про їхні програми [4, с. 290].

Аудиторія презентує інтереси телеглядачів. Повноваження можуть бути різними: від «вок популі» до задавання питань. Можливою також є участь аудиторії в прямих включеннях з майданів різних міст і країн. Головна вимога – участь аудиторії в програмі чітко обмежена, аудиторія не повинна підміняти собою експертів, її енергія чітко і грамотно координується ведучим.

Залежно від різновиду, може бути присутня внутрішня аудиторія.

У сучасних українських щотижневих програмах позиції й аргументи політиків оцінюються глядацьким залом. Проблема демонстрації громадської думки знайшла технічне вирішення через використання аудиторією студії пультів, що дає можливість демонструвати результати голосування в прямому ефірі на екрані. Однак і така роль аудиторії вважається відносно пасивною, людей в студії використовують як статистів.

Зворотній зв'язок із телевізійною аудиторією може виконувати такі функції: бути декоративним елементом для створення видимої репрезентативності або мати видимість осмисленості в комунікативному просторі телестудії [4, с. 290].

Як показує досвід українських програм, оформлення суспільної думки в межах передачі може бути різним: поєднання думки аудиторії в студії і онлайн-голосування, озвучування найбільш гострих коментарів з Інтернету («Шустер live»), демонстрація на екрані смс-чату у прямому режимі («Вечір з Миколою Княжицьким»), демонстрація коментарів глядачів зі сторінок Фейсбук на екран у студії, що дає можливість ведучому та експертам відразу реагувати на них («Політклуб Віталія Портникова», «Вечір з Бачо Корчилавою» Громадське ТБ) та ін.

Вектор уваги в дискусії може бути спрямований як на конфлікт між основними учасниками, так і на дискусію між політиками й аудиторією. Ведучий повинен направляти дискусію так, щоб глядач отримав максимум інформації; справедливо розподіляти час між учасниками.

Як відмічає Х. Дацишин, формат телевізійних розмовних та політичних ток-шоу має спільні ознаки: гості висловлюють свої міркування про ту чи іншу проблему; реакцію глядачів у студії на аргументи учасників можна побачити на екрані у графічному відображенні. У телепередачах такого типу комунікація відбувається од-

ночасно за кількома каналами. Присутні в студії учасники ведуть між собою діалог, у якому кожен з них почергово виступає то комунікатором, то реципієнтом. Але остаточною реципієнтом, задля якого ведуться дискусії, є навіть не глядач у студії, а телеглядач, саме на нього розраховане використання всього аргументаційного арсеналу мовців [1, с. 42].

Головне: енергія й розумова діяльність не тільки аудиторії, а й усіх учасників ток-шоу повинна системно й чітко координуватися ведучим за допомогою чіткого структурування бесіди в рамках теми, проблеми, хронології подій. Структурування змісту необхідне для того, щоб у студії говорили не всі про все і в результаті ні про що, а обговорювали конкретні питання. Таке структурування формату ток-шоу покликано надати йому видовищність, новизну, відійти від одноманітності всередині дискусії, утримати увагу глядачів. При цьому модератор повинен зберігати певну дистанцію відносно того, що відбувається, і стосовно висловлюваних позицій, контролювати, щоб напруженість полеміки не виходила за рамки комунікативно-етичних норм. Він має бути диригентом, який не підмінює собою оркестр думок, що висловлюються в телестудії, не маніпулює різними точками зору. Диригент із цього хаосу думок повинен видобувати мелодію, тобто головну суть проблеми, допомагати учасникам дискусії якомога детальніше презентувати цю суть глядачам у різних її аспектах і можливих версіях як причин, так і наслідків.

Помітною та очевидною є й інша тенденція в телевізійному просторі України, зокрема у розважальних та політичних ток-шоу. Це тривалий пошук відповіді на запитання «Хто винен?», що найчастіше є способом провокування видовищного суперконфлікту, не сприяючи пошуку виходу із ситуації. На початку програми нібито чітко визначаються проблеми для обговорення, ставляться конкретні питання, що дає надію глядачеві наприкінці дискусії поважних дійових осіб у студії отримати чітку відповідь чи порад. Проте, програма триває, напруження кілька разів зростає та спадає, дискусія неконтрольовано заходить в інший бік, а її модератор (наприклад, С. Шустер) навіть не намагається

повернути розмову в задане русло. Стає зрозумілим, що ведучий уже давно не керує, а іноді, вочевидь, і не прагне керувати процесом.

Подібні ток-шоу вже не тільки політичні, але й носять розважальний характер. Розважальність передачі, її скандальність, резонанс в інших ЗМІ, підвищує рейтинг. А саме зведення діалогу представників так званих «еліт» до побутового рівня дає змогу певному колу глядачів ототожнити себе з учасниками програми. Водночас така ситуація створює атмосферу хаосу в реальному світі, посилює розчарування глядачів у всемогутності телебачення та його харизматичних ведучих.

В українських програмах глядач мав можливість бачити різні способи ведення дискусії. При цьому найбільшу критику отримали:

- манера ведучого покладатися виключно на те, що політики самі, сперечаючись і влаштовуючи скандали, кудись виведуть цю суперечку;

- манера запобігання перед гостем і свідоме уникнення будь-яких гострих моментів;

- спосіб, коли модератор активно висловлює свою думку з кожного питання, не акцентуючи увагу на думках і оцінках незалежних експертів.

У результаті таких способів ведення дискусії у глядачів не складається реальне розуміння суті обговорюваних проблем.

Висновки. Отже, політичні ток-шоу можуть бути представлені різними моделями, зокрема, інфотейменту, публічної презентації влади, політичного театру, медіагри, активного посередника в суспільному діалозі, дослідження яких ще потребують уваги науковців. При цьому на модель сучасного політичного ток-шоу впливають різні чинники: сучасні тенденції представлення політичної інформації, приналежність до певного жанрового різновиду (від чого залежить концепція і структура програми).

Було визначено, що медійна політика та взаємне проникнення кількох жанрових форма на мовленнєвому рівні позначається на системі мовних засобів, необхідних для забезпечення оптимального поширення інформації. Це відбувається шляхом використання ритуалізованих зразків ведення комунікації та вживання відповідних лексичних засобів для кожного з них і стилістичних аспектів їх поєднання чи функціонування.

Список літератури:

1. Дацишин Х. Політична метафора в індивідуальній мовотворчості журналіста / Х. Дацишин // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. «Журналістика». – Л., 2004. – Вип. 25. – С. 427–433.
2. Лигачева Н. А если по гамбургскому счёту? [Електронний ресурс] / Н. Лигачева // Телекритика. – 2006. – 05. – 23. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/nl/print/7027>
3. Мащенко І. Телевізійні аномалії: мас-медійні історії в деталях / І. Мащенко. – К.: Телерадіокур'єр, 2005. – 216 с.
4. Островська Н. Характерні риси і критерії моделі політичних ток-шоу / Н. Островська // Теле- та радіожурналістика. – 2014. – Вип. 13. – С. 282–290.
5. Островська Н. В. Суспільно-політичні ток-шоу на телебаченні: спроба наукової класифікації соціальнокомунікаційних технологій / Н. В. Островська // Світ соціальних комунікацій: наук. журн. / за ред. О. М. Холода. – Т. 8. – К.: КиМУ, ДонНУ, 2012. – С. 42–45.
6. Савік Шустер: «Ток-шоу має мати рейтинг» http://www.novostimira.com.ua/novyny_52642.html [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.novostimira.com.ua/novyny_52642.html
7. Щербина С. Політичні ток-шоу. Як вони це роблять? [Електронний ресурс] / С. Щербина // Українська правда. – 2011. – 7 черв. – Режим доступу: <http://www.prawda.com.ua/articles/2011/06/7/6275793/>

Майорова М.Е., Чекмышев А.В.

Институт журналистики

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

ПОНЯТИЕ ПОЛИТИЧЕСКОГО ТОК-ШОУ КАК РАЗВЛЕКАТЕЛЬНОГО СТИЛЯ

Аннотация

В статье определено понятие политического ток-шоу как жанра, имеющего признаки развлекательного стиля. Кроме того, определены цели масс-медийного политического дискурса, сформирован перечень признаков и критериев, характеризующих ток-шоу в контексте медиа-дискурса как проявления институциональной коммуникации. Проанализированы модель политического ток-шоу на украинском телевидении; при этом характеристика типовых моделей украинских политических ток-шоу требует отдельного исследования. Кроме этого, установлена главная задача телевизионного общественно-политического ток-шоу; предложены совокупности характеристик принципов организации дискуссии, обязательных компонентов программ этого жанра. Перспективы исследования заключаются в описании моделей современных политических ток-шоу, учитывая особенности национальной адаптации формата и тенденцию телевидения к диффузии жанров.

Ключевые слова: политический дискурс, масс-медиа, политическое ток-шоу, дискуссия, средства массовой информации, общественное мнение.

Mayorov M.E., Chekmyshev A.V.

Institute of Journalism

of Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE CONCEPT OF POLITICAL TALK SHOWS AS ENTERTAINING STYLE

Summary

In this article was defined the concept of political a talk show like as an entertaining style. Also, it was determined the goal of mass-media political discourse, it was formed a list of attributes and criteria that characterize a talk show in the context of media discourse as a manifestation of institutional communication. In addition it was analyzed the model of political talk show on Ukrainian TV, nevertheless the characteristic of the typical models of Ukrainian political talk shows requires a separate investigation. Besides of that, it was defined the main task of the political TV talk shows and offered a set of characteristics principles of discussion, mandatory program components of this style. All perspectives of this investigation are describing the various models of modern political talk shows, taking into account national adaptation of format and tendency of style diffusion.

Keywords: political discourse, media, political talk show, discussion, mass media public opinion.